

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

08.04.2016

№ 406

Про підсумки проведення огляду музеїв при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України

Відповідно до пункту 1 розділу VII Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 10.11.2014 за №1415/26192, з 1 жовтня 2015 по 25 січня 2016 року проведений огляд музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, за підсумками якого

НАКАЗУЮ:

1. Керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій:

1) взяти до відома інформацію про підсумки проведення огляду музеїв при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України (далі – музеї навчальних закладів), що додається;

2) вжити організаційних заходів щодо подальшого удосконалення діяльності музеїв при навчальних закладах, збереження їх мережі, оновлення експозицій, поліпшення фондової роботи, обліку та збереження музейних предметів в них;

3) привести музеї історичного профілю, що висвітлюють події Другої світової війни, до вимог нормативно-правової бази з питань декомунізації суспільного життя;

4) продовжити роботу з підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, що залучаються до роботи в музеях при навчальних закладах, сприяти заохоченню їх діяльності.

2. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Савченко Н.В.):

1) підготувати до 5 квітня 2016 року пропозиції щодо присвоєння та підтвердження звання «Зразковий музей» музеям при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України;

2) продовжити організаційно-методичну роботу з питань діяльності музеїв навчальних закладів.

3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра П. Хобзея.

Міністр

С. М. Квіт

ІНФОРМАЦІЯ

про підсумки проведення огляду музеїв при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України

Міністерство освіти і науки України, Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді у співпраці з органами управління освітою в областях України та м. Києві з 01 жовтня 2015 року по 25 січня 2016 року провели огляд музеїв при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України (далі – огляд). Зазначений захід проводився згідно з Положенням про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, затвердженим наказом МОН України від 22.10.2014 №1195 та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 10.11.2014 за №1415/26192 (далі – положення).

За підсумками розгляду та аналізу підсумкових матеріалів, що надійшли з областей та м. Києва встановлено, що музеї навчальних закладів відповідають вимогам положення, мають фонди музейних предметів, цікаві за змістом та естетично оформлені експозиції, ведуть облікову роботу та необхідну документацію.

За поданням органів управління освітою областей та м. Києва станом на 31 грудня 2015 року на облік взято 4200 музеїв навчальних закладів (оглядом 2010 року було зафіксовано 4432 музеї). Через військову агресію проти України до підсумків огляду не включені 182 музеї АР Крим, 26 музеїв м. Севастополь, музеї навчальних закладів в окупованих районах Донецької та Луганської областей (відповідно біля 135 та 110 музеїв).

За підсумками роботи оглядових комісій 495 музеїв підтвердили звання «Зразковий».

З грудня 2010 по грудень 2015 років 194 музеї припинили своє існування. Серед основних причин слід відзначити наступні: військово-політичні події на Сході України та окупація Криму, ліквідація навчальних закладів, аварійний стан приміщень навчальних закладів, неактуальність тематики, зміна профілю музеїв та проведення реекспозиції.

Загальна кількість музеїв розподілена:

за типом навчальних закладів

Навчальні заклади	Кількість музеїв	Відсоток від загальної кількості музеїв
Загальноосвітні	3711	88,4 %
Професійно-технічні	196	4,67 %
Дошкільні	157	3,7 %
Позашкільні	136	3,23 %

за профілями

Профілі	Кількість музеїв	Відсоток від загальної кількості
Історичні:	2398	57,1 %
- широкого історичного змісту	971	23,1 %
- військово-історичні	792	18,9 %
- історії освіти або навчального закладу	491	11,7 %
- інші	144	3,4 %
Археологічні	7	0,15 %
Краєзнавчі	739	17,6 %
Природничі	40	0,95 %
Літературні	178	4,2 %
Мистецькі	45	1,7 %
Етнографічні	637	16,02 %
Технічні	10	0,24 %
Галузеві	34	0,81 %
Інші	112	2,7 %

за кількістю в областях України та м. Києві

№ з/п	Назва області (міста)	Загальна кількість
1.	Вінницька	172
2.	Волинська	176
3.	Дніпропетровська	274
4.	Донецька	58
5.	Житомирська	123
6.	Закарпатська	205
7.	Запорізька	133
8.	Івано-Франківська	101
9.	Київська	272
10.	Кіровоградська	121
11.	Луганська	90

12.	Львівська	121
13.	Миколаївська	150
14.	Одеська	146
15.	Полтавська	184
16.	Рівненська	176
17.	Сумська	276
18.	Тернопільська	107
19.	Харківська	338
20.	Херсонська	167
21.	Хмельницька	274
22.	Черкаська	179
23.	Чернівецька	76
24.	Чернігівська	107
25.	м. Київ	174
ВСЬОГО:		4200

Підсумки огляду показали, що музеї при навчальних закладах є важливими виховними центрами, де проводиться краєзнавчо-пошукова та соціально-просвітницька діяльність, зберігається та досліджується історико-культурна спадщина українського народу, вивчається природа рідного краю. До реалізації завдань музеїв залучаються батьки, волонтери, громадські організації та місцеві громади.

Одним із завдань огляду було приведення діяльності музеїв у відповідність до вимог Методичних рекомендацій щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів (лист МОН України від 22.05.2015 № 1/9-255).

Огляд засвідчив, що у значній кількості музеїв військово-історичного змісту внесені відповідні зміни в експозиції та тексти екскурсій, які відображають події сучасної української дійсності. Педагоги та учнівський актив все більше використовують сучасні електронні засоби в процесі навчання та під час проведення масових виховних заходів, популяризують діяльність музеїв за межами своїх навчальних закладів.

Аналіз діяльності музеїв свідчить про збереження тенденції до розвитку профільних музеїв, у переважній більшості це музеї історичного, краєзнавчого та етнографічного напрямів.

Огляд сприяв відкриттю при музеях виставок, окремих розділів, присвячених Революції гідності, подвигу Небесної сотні, героям АТО.

Так, у музеях **Дніпропетровської області** проводиться змістовна цілеспрямована робота з оновлення музейних матеріалів з метою акценту на україноцентричний вимір перемоги в Другій світовій війні: здобутків і втрат українського народу на тлі світової історії. У музеях області відкриті нові експозиції, галереї, формуються виставки, присвячені подіям Революції гідності, подвигу Небесної сотні, антитерористичній операції на Сході України. Регулярними стали масові заходи з патріотичного виховання: зустрічі з ветеранами та учасниками війни, учасниками АТО, волонтерами. Активістами музеїв систематично проводиться збір гуманітарної допомоги воїнам АТО, пораненим та тимчасовим переселенцям. Активну участь у їх роботі беруть органи учнівського

самоврядування, які спільно з радами музеїв складають плани роботи, забезпечують зв'язок з громадськістю, організують тематичні зустрічі з різними категоріями людей - носіями інформації.

У м. Кривий Ріг навчальні заклади створили дієву систему виховної роботи засобами музейної справи. У навчальних закладах міста діють 78 музеїв та музейних кімнат, що складає близько 50% від кількості загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. Впровадження музейної педагогіки, співпраця освітянських музеїв з державними та комунальними музеями, музеями промислових підприємств та громадських організацій створюють гармонійний педагогічний простір для організації виховної роботи у рамках міста та окремих його районів, відіграють важливу роль у формуванні світогляду дітей та молоді. Десять музеїв навчальних закладів міста мають почесне звання «Зразковий музей».

Важливим центром навчально-виховної та краєзнавчої роботи є Музей історії села Ордо-Василівської ЗОШ Софіївського району. Юними краєзнавцями зібраний значний матеріал з історії села, оформлені тематичні розділи «Спогади жителів села», «Остарбайтери села», «Голодомори 1932-1933р.р, 1946-1947р.р» та фотоальбом: «Історія села Ордо-Василівки в фотографіях». У 2015 році у музеї відкриті нові експозиції «Повертайся, будь ласка, живим!», «Слава Небесній сотні».

У змісті роботи музеїв **Закарпатської області** розкривається боротьба українського народу за незалежність, об'єднання українських земель, звільнення їх від загарбників. В експозиціях музеїв відображений важливий історичний період державотворчих кроків українців, боротьбу за свою ідентифікацію у європейській сім'ї народів протягом ХХ століття. В екскурсійній тематиці, під час проведення виховних заходів та уроків історії акцентується увага на внеску закарпатців у перемогу у Другій світовій війні та бажанні жити в єдиній українській сім'ї.

Так, на базі Музею Бойової слави при ЗОШ № 10 м. Мукачева проводяться зустрічі з воїнами АТО, проходять акції пам'яті до днів Перемоги над нацизмом у Європі, пам'яті героїв Крут, Захисника України (Дня українського козацтва), Соборності України, Гідності та Свободи. Реалії сьогодення визначили нові напрями роботи музею: моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, допомога родинам зі Сходу України, що були вимушені покинути свої домівки. Активісти музею беруть участь у Всеукраїнській акції «Лист солдату», міській акції «Новорічний подарунок бійцю» тощо.

Пошуково-дослідницька діяльність є головним напрямом роботи музеїв при навчальних закладах **Кіровоградської області**. Активна робота щодо формування патріотизму у підростаючого покоління здійснюється військово-історичними музеями. Зокрема, музей Чечеліївської ЗОШ Петрівського району допомагає учням школи зорієнтуватись у процесах суспільного життя України в нинішній час. Активістами музею опрацьовано літературу, яка розкриває сторінки історії села Чечеліївки та її мешканців, які захищають східні кордони України. Впродовж року спільно з радою старшокласників школи проведена низка патріотичних заходів: презентація проекту «Славетний сину України, в нащадків пам'яті живи»; родинне свято «Нехай Вкраїні доля усміхнеться!»; зустріч усіх поколінь «Ідемо в ногу з часом»; відкрите заняття історико-краєзнавчого гуртка «Своє безсмертя Батьківщина Вам вручила і незабутні Ваші імена» (пам'яті героїв Небесної сотні) благодійна акція «Взяв слово – подай ідею – виконай справу!»; диспут «Що означає бути патріотом»; година спілкування «Україно! За тебе борються наші батьки»; благодійна акція з виготовлення дитячих малюнків та оберегів для воїнів АТО; літературно-музичні композиції: «Ви сталлю з гармати, свинцем з карабіна трошили уцент ворогів» (до дня визволення села від нацистських окупантів); «Той вибух вбив людські життя» (до роковин Чорнобильської катастрофи); «Немає прірви між роками» (до дня Визволення України від нацистських окупантів).

Пошуково-дослідницька робота музеїв **Львівської області** у значній мірі спрямована на дослідження подій національно-визвольної боротьби українського народу у ХХ столітті, вивчення та відновлення маловідомих сторінок історії рідного краю.

Досліджуючи період визвольної боротьби, активісти музеїв проводять зустрічі зі свідками подій тих часів, родичами загиблих патріотів, опрацьовують архівні документи. Пошуково-дослідницькі проекти є основою роботи музею Першої Української Дивізії національної армії при СЗШ № 34 ім. М.Шашкевича м. Львів, музею Ольги Басараб при СЗШ № 49 м. Львів, історико-етнографічного музею ім. Н. Дровняка при СЗШ № 13 м. Львів, музею «Жінки – українки у боротьбі за державність» при Львівській правничій гімназії, історичного музею «Жінки в історії України» при СЗШ № 78 м. Львів, музею історії національно-визвольної боротьби ОУН-УПА 40-60 років ХХ століття при НВК «ДНЗ-ЗНЗ» м. Самбор.

Центрами духовності і патріотизму є музеї при навчальних закладах **Черкаської області**. Слід відзначити роботу етнографічного музею «Дивень» ЗОШ № 2 м. Тальне, який отримав свою назву на честь обрядового весільного хліба. У школі проводиться пошукова робота з вивчення традицій випікання хліба у різних населених пунктах Тальнівщини, про що розповідають експозиції музею. Учні вивчають історію і традиції виробництва хліба, організують виставки обрядового хліба.

Музеї при навчальних закладів **Волинської області** є дієвими осередками освіти і виховання учнівської та студентської молоді, формування у неї національної свідомості. Змістовну цілеспрямовану діяльність з національно-патріотичного виховання підростаючого покоління проводить Зразковий етнографічний музей «Світлиця» при Луцькому НВК «Гімназія № 14». У складі музейного зібрання – 1972 предмети, серед яких – 60 унікальних експонатів трипільської культури. У музеї зберігаються оригінальні зразки українського одягу кінця ХІХ – початку ХХ століття: чоловічі й жіночі сорочки (понад 40 експонатів). Колекція тканих і вишитих рушників нараховує понад 100 одиниць. Музей здійснює значну просвітницьку роботу і є центром виховної роботи гімназії з формування національного світогляду учнів, батьків, засобами етнопедагогіки, в основі якої лежить вивчення родоводу кожного учня, формування символічної «клас-родини». У музеї проводяться екскурсії для учнів, батьків, учителів навчальних закладів міста та області, гостей гімназії; родинні свята народознавчого та екологічного змісту, проводиться профорієнтаційна робота, конкурси української вишиванки, родовідних дерев і літописів роду, засідання постійно діючого родинного університету «Батьківська світлиця», зустрічі з відомими людьми.

Протягом останніх років значно активізувалася діяльність музеїв навчальних закладів **Рівненської області** щодо формування в учнів любові до рідної землі, виховання поваги до звичаїв і традицій свого народу, матеріальної та духовної культури українців. Так, на базі етнографічного музею при Оржівській ЗОШ Рівненського району розроблені тематичні екскурсії: «Берегиня – оселі святини», «Хата наших предків», «Вишивка – один з давніх і найбільш розповсюджених видів декоративно-прикладного мистецтва», «Покуть – найсвятіше місце в українській оселі». Книга відвідувачів музею зберігає численні схвальні відгуки гостей музею щодо спільної роботи учнівського, педагогічного та батьківського колективів у справі виховання юних патріотів України.

Центром духовного відродження та розвитку народних ремесел є музей при Постійненській ЗОШ Костопільського району. На основі зібраних учнями та педагогами школи матеріалів сформована експозиція з розділами: «Ремесла рідного краю», «Вишивка», «Ткацтво», «Гончарство», «Речі домашнього вжитку», «Одяг мого села», «Доля рушнікова», «Знаряддя праці», «Лозоплетіння». «Бондарство», «Троїсті музики», «Селянський двір». На базі шкільного музею проводяться районні та обласні семінари-практикуми для директорів навчальних закладів, заступників директорів з виховної роботи, вчителів, зокрема з таких тем як «Національна школа – базова ланка національної системи навчання і виховання», «Формування ціннісного ставлення особистості до історичних, культурних і духовних надбань рідного краю» тощо.

Педагоги **Харківської області** мають успіхи у пошуку нових форм та засобів навчання і виховання дітей та молоді за принципом: навчання із захопленням, навчання із радістю пізнання, навчання із любов'ю до світу, до людей, до природи. Важливою складовою у цій роботі є музеї природничого напрямку Харківщини. Саме природничі

музеї дають змогу учням розглядати явища природи цілісно та в динаміці, побачити тісний зв'язок процесів природи та соціуму, відчуті необхідність збереження природного середовища для безпечного життя людини сьогодні та у майбутньому.

З 2002 року у Великохутірській ЗОШ Шевченківської районної ради функціонує музей природи, який суттєво сприяє високому рівню навчально-виховного процесу, став майданчиком науково-дослідницької діяльності учнів, формування екологічної культури дітей та молоді, сприяє вихованню дбайливого ставлення до природи рідного краю. У музеї проводяться уроки біології, природознавства, географії, Харківщинознавства, заняття спецкурсів та гуртків. На базі музею проходять шкільні екологічні акції та свята, працює екологічний клуб «Пролісок», шкільні секції Малої академії наук. За ініціативи ради музею учнями та педагогами школи створено наочні посібники: «Червоний зошит Шевченківщини», «Календар природи Шевченківщини», «Флора та фауна Шевченківщини», «Використання рослин людиною», «Короткий довідник про птахів рідного краю». За вагомих внесок у справу виховання учнівської молоді, примноження надбань національної культури, збереження природничого середовища зазначеним музеєм присвоєне звання «Зразковий музей».

За результатами розгляду підсумкових матеріалів організатори огляду музеїв при навчальних закладах узагальнюють наступне:

Ефективність діяльності музеїв навчальних закладів значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, методів та форм його організації. Пріоритетна роль має відводитись активним методам музейної роботи, застосування яких ґрунтується на демократичному стилі взаємодії вихователь – вихованець, що сприяє формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Зміни в суспільному житті українців сприяють переосмисленню нашої історії і сьогодення, у тому числі, і функцій освіти, яка у повній мірі має відображати потреби дітей і, таким чином, ставати більш престижною в очах дітей, батьків. Важливим чинником може стати музейна педагогіка.

Головною метою діяльності музею навчального закладу має бути залучення всіх учасників навчально-виховного процесу до вивчення і збереження історичної, культурної спадщини українського народу, формування на цій основі освіченої, творчої особистості, сприяння вихованню свідомих громадян Української держави.